

Parlar i pensar. Especulacions entorn de l'esquema del "Newspeak"

per Bernat Joan i Mari

1. LA GÈNESI DE L'EXPLICITACIÓ D'UN MONSTRE: «THE PRINCIPLES OF NEWSPEAK»¹

L'any 1948, l'escriptor anglès George Orwell creava la que havia de ser una de les novel·les més colpidores del segle vint: *Nineteen Eighty-Four*². 1984 ens presenta un món absolutament tancat, amb un règim de despotisme finíssim i abassegador, on l'*Ingsoc* (*English socialism*)³ domina tota la vida pública i privada dels individus concrets a través de mitjans de propaganda i mitjans repressius sumament perfeccionats. El màxim governant, *Big Brother*⁴, una caràtula inexpressiva omnipresent (de la qual mai no es pot saber —ni interessa gaire— si realment es personifica en un individu concret), apareix com a símbol del poder absolut i com a element que necessàriament ha de ser objecte

de veneració.

Sembla ser que George Orwell va escriure l'obra pensant en l'estalinisme, que en aquell moment colpia la Unió Soviètica. Orwell, militant revolucionari afí al trotskisme, col·laborador amb el POUM quan la República espanyola va aixafar la Revolució catalana (any 1937)⁵, observava amb una mescla de preocupació i desesperança el rumb que havia pres el procés revolucionari endegat a la Unió Soviètica l'any 1917. Lev Trotsky, el filòsof de la Revolució permanent⁶, bandejat per les autoritats d'aquell nou tsarisme, es trobava a punt de ser assassinat a Mèxic per un català.

Però, com passa en totes les obres que mereixen l'honor d'esdevenir clàssics, *1984* assoleix fites que ultrapassen totalment el que semblava constituir la intenció inicial de l'autor. Per als lectors d'avui dia, l'obra ha saltat la barrera del moment històric i de la circumstància concreta que la va inspirar i s'ha elevat com a paradigma del funcionament dels mecanismes de poder. Banda fora de la crítica trotskista, l'obra de George Orwell ha

esdevengut un cant a la llibertat enfront de les estructures de domini que diferents societats han creat, fent bona la frase de Friedrich Nietzsche que, allí on encara hi ha societat, aquesta odia l'Estat, el més fred dels monstres que ha creat la Humanitat⁷.

George Orwell materialitzà en una fantasia extraordinària la formulació filosòfica de F. Nietzsche i donà vida, a través de la seua ploma vigorosa, a un monstre: el Poder absolut, el poder limitador, coaccionador, castrador de les potencialitats de l'individu (d'alguna manera, el poder generat per una combinació de les característiques de l'Estat modern i el progrés tecnològic postindustrial). Evidentment, l'autor no el va crear, sinó que en feu una (re)creació literària, a guisa d'especificació.

En el nostre segle, tenim uns quants autors més que han tractat una temàtica molt similar a la del 1984 de George Orwell. Els més il·lustres —tots ells de l'àrea cultural britànica— han estat Aldous Huxley, Gotzée, Ray Bradbury... Cap d'ells, però, no ha assolit el grau d'originalitat de George Orwell, i aquest es deu

1 Ho podem traduir com a «Gramàtica de Novoparla». El terme «Novoparla» apareix en versió catalana, com a traducció de «Newspeak».

2 Publicada per Martin Secker & Warburg (Londres, 1949), traduïda al català per Llibres a Mà (Barcelona, 1984). Com el lector pot comprovar, 1984 és només una metàtesi en els dos últims números de 1948, any en què l'obra fou creada.

3 *Socang*, en versió catalana, com correspon a «Socialisme anglès».

4 El gran Germà.

5 Fets sobre els quals George Orwell va escriure una crònica extraordinària: *Homage to Catalonia* (Homenatge a Catalunya).

6 Lev Trotsky. *La revolució permanente*. Ed. Fontana. Barcelona.

7 Friedrich Wilhelm von Nietzsche. *Also sprach Zarathustra*. (Versió catalana: *Així parlà Zarathustra*, LMOLU, Ed 62 & La Caixa).

precisament a l'aspecte sociolingüístic del 1984. Orwell associa el sistema tancat de 1984 amb unes conseqüències prou contundents dins l'àmbit lingüístic. Resulta inconcebible un canvi social tan extremat sense que l'acompanyi un canvi lingüístic igualment dràstic⁸.

Així, al final del seu 1984, George Orwell escriu una addenda titulada «The principles of Newspeak», on s'especifiquen les regles d'aquesta gramàtica per a gent dominada. Les principals normes del Newspeak són:

1. S'ha de produir una simplificació al màxim de la derivació i composició de mots.

2. Molts de mots que avui tenen entitat autònoma s'han de re-crear a partir de la derivació d'altres. Així, en comptes de *bad* (dolent) es dirà, per exemple, *no good* (no bo), en comptes de *small* (petit) es dirà *no big* (no gran), i així successivament.

3. S'abolirà tota una sèrie de vocabulari, de manera que, en no existir el mot la gent tenguí com a mínim la idea corresponent força més confusa.

4. Es produirà una transposició de caire semàntic, que afectarà el significat de tota una sèrie de mots clau (potser l'extrem es troba en el fet que el Ministeri de la Guerra rep el succedani denominatiu de Ministeri de la Pau, el de l'Interior esdevé de l'Amor, etc.).

5. Amb aquests principis, i d'altres de menor entitat, s'evitarà que la gent

8 Aquesta idea s'entronca, prou irònicament, amb la teoria de lingüistes soviètics revolucionaris (especialment Marr), segons els quals el rus postrevolucionari seria força diferent del rus de l'època dels tsars.

cometi *thinkcrime* (crimdepensa), i així, el poder evitarà també haver-lo de reprimir.

Es tracta, en definitiva, d'uns principis gramaticals de cara a aconseguir un nou idioma per a gent que no ha de poder pensar, perquè no tindrà els elements lingüístics que li permetin d'exercitar la ment.

A partir de George Orwell —i sobretot a través dels estudis, col·loquis, actes, etc., organitzats al voltant de l'any Orwell (1984, és clar!), sobretot a Anglaterra, però també a Catalunya —hi ha hagut tota una indagació (literària, però també —i sobretot— sociològica), en alguns casos molt crítica, per explicitar els mecanismes de poder que poden generar el nostre particular «món feliç».

2. UNA ECOLOGIA DEL LLENGUATGE RECESSIVA: ELS USOS DELS JÓVENS

L'Ecologia, com a ciència que estudia relacions de \times elements amb el seu entorn, permet una sèrie d'aplicacions que sovent no havien estat ni tan sols sospitades pels pioners de la lingüística teòrica. La llengua no funciona com un sistema tancat, sinó que interacciona amb l'àmbit més extens d'allò que genèricament hom ha convengut a anomenar «cultura»⁹.

Així, la llengua esdevé l'eina bàsica

9 Gabriel Janer Manila, en el seu llibre *Cultura popular i ecologia del llenguatge* (CEAC, Barcelona), ha dut a terme una indagació prou valuosa a l'entorn d'aquesta qüestió. Significativament, el llibre va adreçat als professionals de l'ensenyament, persones que treballen en la construcció del llenguatge dels joves.

de qualsevol tipus de manifestació comunicativa o cultural (excepció feta dels llenguatges com la pintura, l'escultura o l'arquitectura, els quals, òbviament, també *diuen coses sense parlar*). Amb la llengua s'hi crea, hom s'hi diverteix, les persones hi juguen, s'exerciten en camps diversos, hi treballen i hi sojornen. La llengua, doncs, constitueix l'element creatiu de primer ordre.

¿Què deu estar passant, si tenim en compte aquest fet, perquè la joventut dels nostres dies utilitzi d'una forma progressiva cada dia una llengua més empobrida, més mancada de recursos, menys creativa, més pobra de vocabulari?

La qüestió resulta summament preocupant, i em sembla que seria un greu error atribuir aquestes mancances d'una manera exclusiva al desenvolupament extraordinari que han tengut en les últimes dècades els mitjans audiovisuals. Si bé és veritat que el *Nineteen Eighty-Four* d'Orwell i el *Fahrenheit 451* de Ray Bradbury són obres plenes de *screens* (pantalles) per tots els cantons¹⁰, aquestes no constitueixen altra cosa que un element més de control en mans del sistema, al qual serveixen d'una manera perifèrica, en tenir les persones constantment ocupades en l'*screen*, i, per tant, ocioses d'altres afers que (els podrien resultar més perillous).

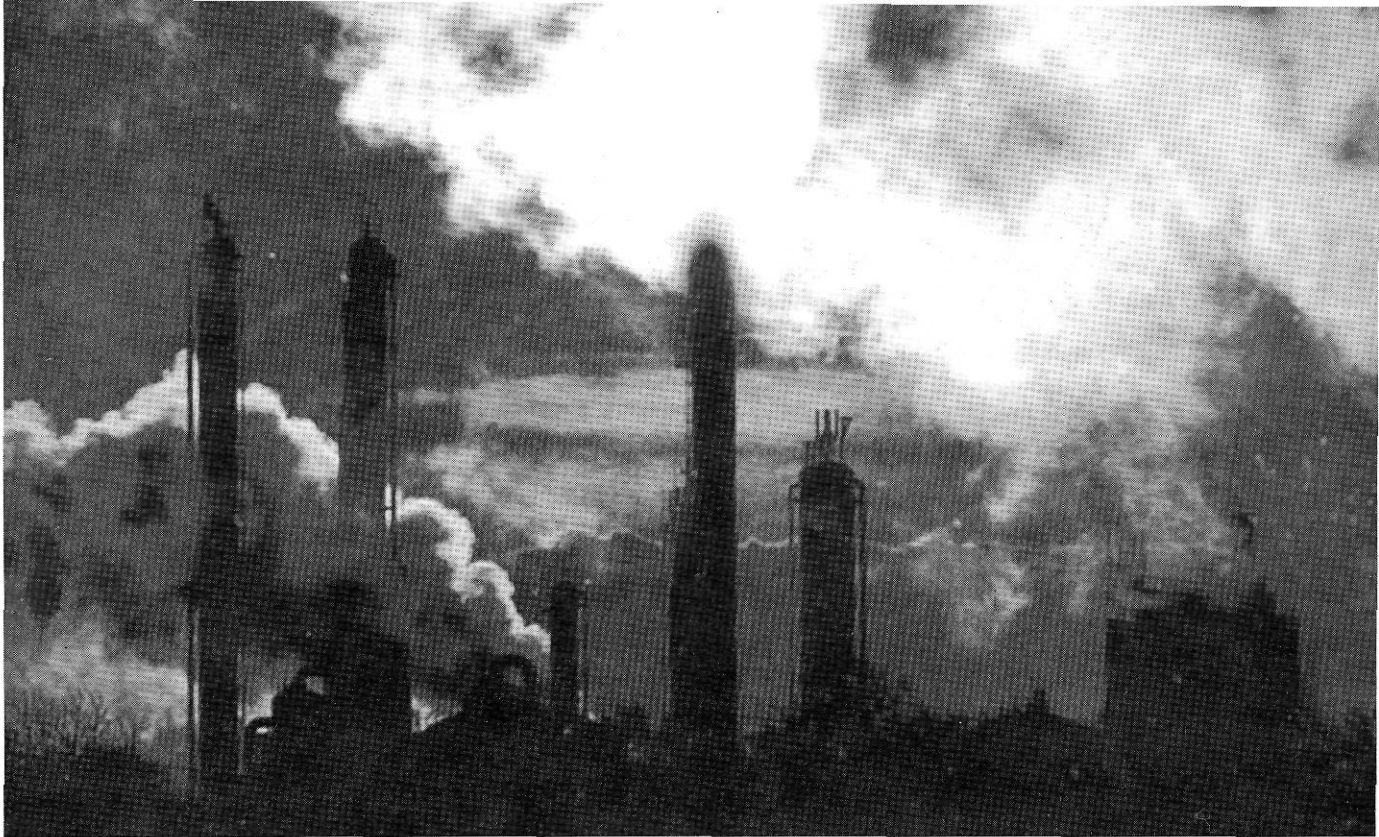
De fet, és la pròpia inactivitat creativa de les persones la que genera la reducció de vocabulari a què hem fet referència més amunt. Aquesta mancança desencadena un procés de conseqüències incalculables: actua com una bomba de rellotgeria en mans d'un poder que, en una societat desproveïda de crítica, pot esdevenir cada dia més absolut.

Si es fes una exploració d'usos lingüístics (i d'interacció lingüística) entre els joves de finals del segle XX i es pogués comparar amb els mateixos usos de joves corresponents a d'altres models de societat (exemple, la societat patriarcal del camp d'Eivissa), hom podria observar que s'ha produït una recessió quantitativa prou considerable, quant a expressivitat lingüística. No cal dir que ara com ara no s'ha de pretendre retornar als paràmetres socials que

10 Bradbury n'accentua les característiques fins al punt que la pantalla tridimensional que tothom té a casa seua s'anomena «The Family».

«La reraguarda del Newspeak quedaria paulatinament deserta».

«Hi ha un altre model d'estat possible per al nostre desenvolupament tecnològic?»

permetien una determinada riquesa d'ús en la llengua, sinó que cal adaptar el sistema lingüístic a les necessitats —que potser s'hauran de generar— de la societat dins la qual ara ens trobam immersos.

El cercle tancat absolut es produiria (es produeix?) a l'hora de poder qüestionar que a aquells que no els queda res, encara poden disposar de la Paraula («nos queda la paraula», com reivindicava amb la senzillesa i l'orgull del poeta, Blas de Otero).

També s'imposa, en aquest punt, la reflexió sobre si el poder constitueix un element autònom o es troba lligat (de manera fatalment immodificable) a un avanç tecnològic que el fagocita i el domina. Hi pot haver un model d'estat diferent inserit en els models tecnològics actuals? A l'especialització creixent de les persones,¹¹ s'hi pot contraposar un model de creixement econòmic més autogestionari?

3. EL PODER DE LA SEMÀNTICA

Una de les tasques que l'*Ingsoc* encarrega als elaboradors del *Newspeak* és la de practicar tota una sèrie de canvis semàntics que contribueixin a buidar de significat uns determinats mots i a canviar el significat d'altres. Així, s'impedeix que la *tradicció* pugui

influir com a element d'afermament significatiu o de comparació semàntica posterior. ¿S'ha produït, en els temps recents, algun tipus de procés entre nosaltres que tenguí punt de comparació amb el descrit per George Orwell?

Valentí Almirall, quan a finals del segle passat va escriure la seua coneguda obra *Lo Catalanisme*, usava contínuament el terme *autonomia* referint-se al ple autogovern de Catalunya. Els escriptors de l'època modernista catalana feien referència a recuperació de drets i espais per a la llengua catalana i proclamaven l'autosuficiència de la pròpia literatura. Per cenyir-nos a l'àmbit català, a finals del segle passat es va inaugurar tot un discurs que avui dia continua sent el discurs dominant al nostre país. Ha estat precisament un discurs recuperat per la Transició espanyola i que avui dia gaudeix d'un gran predicament entre nosaltres. Ara bé, ¿hi ha cap concepte dels que hem apuntat anteriorment que tenguí res a veure el seu significat si el posam en boca d'Almirall, J. Brossa, A. Cortada, P. Gener o en boca de qualsevol dels acòlits de la Transició? Els termes, de mica en mica, s'han anat buidant de contingut, en un procés devaluador extraordinari. No sense la simpàtica sorneguèria que el caracteritza, l'exdiputat per ERC al parlament espanyol Francesc Vicens afirmava que, durant l'època que va passar a

Madrid, va comprendre que unes determinades expressions signifiquen exactament el contrari del que aparentment volen dir: quan parla de «respeto y protecció» es refereix a desídia i desemparança, quan es diu «autonomia» s'utilitza el terme per contraposar-lo a «independència» i no per fer-ne un sinònim més o menys acostat, i, tot sovent, el terme «derecho» ha de ser dretament traduït mitjançant el vocable «deure»¹².

En conseqüència, el reciclatge d'un determinat discurs polític ha estat utilitzat de cara a invalidar les propostes que hi havia al seu darera. Una operació digna de l'*Ingsoc* (del «socialisme anglès» orwellià).

4. «CATALÀ LIGHT» I «NEWSPEAK»: COORDENADES CONTRA EL CATALÀ COMÚ

Fa un parell d'anys, va començar una polèmica —de vegades prou dura— entre partidaris del català normatiu per als mitjans de comunicació i partidaris del que es va anomenar «català light». Aquests darrers, basant-se en novells teòrics com ara Pericay i Toutain, o en textos concrets com ara el *Llibre d'estil* Diari de Barcelona¹³,

¹¹ Les conseqüències educatives d'aquest procés d'hiperespecialització ja han estat objecte d'especial interès per part dels especialistes en Ciències de l'Educació, sobretot als Estats Units.

¹² Exemple contundent: l'actual Llei del servei militar vigent a l'Estat espanyol estableix que «el servicio militar es un derecho (sic!) de todos los españoles».

¹³ Publicat recentment per l'Editorial Empúries.

propugnen un català més simplificat, més fàcilment assimilable pel comú dels lectors de premsa o dels oïdors de ràdio o televisió, acostat al màxim a les formes semblants a l'espanyola, lleuger i simplificat, registre lingüístic que, en boca de Lluís V. Aracil, és el més semblant al Newspeak que podem trobar entre nosaltres. Evidentment, les característiques de l'un i de l'altre coincideixen plenament. I, amb la mateixa evidència, la propaganda a favor del «català light» no està exempta de connotacions de caire polític: un mitjà de comunicació amb una ideologia molt concreta n'ha estat el principal promotor. A remarcar el fet que el primer editorial atacant el Sr. Reniu, nou director general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, provengué precisament d'un editorial de Diari de Barcelona, atacant-lo perquè s'havia manifestat en contra de l'anomenat «català light».

Enfront d'aquest plantejament, s'hi han posicionat els investigadors, lingüistes i professionals catalans que veuen clar que, sense un estàndard unificat, coherent, obert i creatiu no hi ha cap possibilitat que el català esdevengui una llengua normalitzada. Cal, doncs, primer que res, bastir el que el socilingüista Àngel Serra anomena «català comú» (val a dir, el català unificat que tota la comunitat lingüística catalana —ara inexistent?— podria reivindicar com a propi).

Els catalans conscients no podem permetre que es promocioni a tots els nivells un català cada dia més empobrit, un registre lingüístic paulatinament més simplificat i més inepte per a les funcions més elevades i per a les subtilitats més (im)pensables del llenguatge. Un registre d'aquest tipus es convertiria en una paradoxa macabra: una mena de *pidgin* o d'*International English* per fer la funció d'element d'intercomunicació (eventual) entre habitants d'una comunitat de deu milions de persones. Unes tals condicions serien la sentència de mort (per dissolució) més segura per a la llengua catalana¹⁴.

Resulta, doncs, imprescindible,

14 Si volem caustica significativa podem fixar-nos en el cas del gallec: en el fons la polèmica lusistes-antilusistes té les mateixes característiques que la que comentam entorn del català comú-català light. El gallec es troba en una disjuntiva clara: o desapareixer per dissolució (passant a ser un dialecte de l'espanyol), o recuperar-se a través

des d'un punt de vista d'ecologia del llenguatge, exprémer totes les potencialitats expressives del català i ampliar-les, en compte de recloure-les en esquemes que no poden fer res més que ofendre les persones intel·ligents. En el meu article «Els socialistes i la política lingüística», publicat al número corresponent a la primavera del 1985 de la revista LLUITA (editada per Independentistes dels Països Catalans-IPC) comentava la recomanació dels grups municipals del PSC-PSOE de posar només en català «els rètols que siguin fàcilment comprensibles»(!), mentre que els altres —quins? en funció de què?— caldria posar-los en bilingüe català-espanyol. Es vol bastir, doncs, un català que sigui comprensible fins i tot per a aquells que no n'han après; o siga, un «català light»; a fi de comptes, un dialecte de l'espanyol.

D'altra banda —i continuant fent el paralelisme pertinent amb el Newspeak orwellià—, un model de català com a aquest retallaria substancialment les possibilitats de *pensar en català*. Així, participariem d'una forma encara més intensa, per mor de les circumstàncies de minorització del català— d'un procés general, propi d'una determinada evolució sociològica. Una pretesa comunitat lingüística catalana que no es pugui permetre plenament *pensar en català* quedarà convertida de forma definitiva en una reserva d'indis; en un *ghetto*, del qual difícilment podrà —podria— eixir.

Amb tot el que he escrit no pretenc de cap manera que el que ens convé és retornar a una pretesa «age d'or» —ni pensar-hi!—, sinó que hem de fer nostre el progrés. Robert Nisbet, en la seua *Història de la idea de progrés*¹⁵, remarca que una de les característiques de la societat actual és la desconfiança generalitzada en el progrés. Aquesta desconfiança encaixa perfectament en l'univers desesperançat del 1984 orwellià, sotmès a una consigna ja plenament acceptada i assumida per la població: «no way out» (no hi ha sortida).

El serf, l'esclau, el personatge del 1984 no pot confiar en cap tipus d'ideal, perquè la seua submissió al Sistema no li permet concebre cap alternativa victoriosa. El bastiment

d'una incorporació plena al llenguatge estàndard portuguès.

15 Publicada per l'Editorial EDIGSA a Barcelona (1982).

d'un nou sistema resulta impensable, i així, doncs, resultarà totalment irrealitzable.

Només hi ha una manera d'oposar-se exitosament al Newspeak que sembla ser que ja ens assetja amb constància: treballant pel progrés, per controlar el progrés en favor nostre i que el progrés no ens controli a nosaltres. Ens cal un català comú com a eix articulador de la nostra comunitat lingüística, unificat i flexible, creatiu, innovador i original, que no s'entengui si no hi ha hagut un treball previ d'estudi formalitzat del llenguatge, una eina per dir coses interessants a deu milions d'uropeus que no tenen per què trobar-se engolits per l'Euràsia orwelliana ni per què adorar cap tòtem, cap Big Brother que desencadeni el nostre empobriment lingüístic, cultural i moral.

BERNAT JOAN I MARÍ

BIBLIOGRAFIA

Ray BRADBURY: *Fahrenheit 451*. Rupert Hart-Davis Ltd, Londres, 1954. (Versió catalana: Clàssics moderns, EDHASA, Barcelona, 1986).

J.M. GOETZEE: *Waiting for the Barbarians*. Martin Secker & Warburg, The Cape City-London, 1980. (Versió catalana: *Esperant els bàrbars*. Clàssics moderns, EDHASA, Barcelona, 1988).

Aldous HUXLEY: *Brave the New World!*. Chatto & Windus Ltd. London, 1932. (Versió catalana: *Un món feliç*. La llar del Llibre. Barcelona, 1984).

Friedrich NIETZSCHE: *Also sprach Zarathustra*. (Versió catalana: *Així parlà Zarathustra*. Les Millors Obres de la Literatura Universal, LMOLU, Ed. 62 i La Caixa).

George ORWELL: *Homage to Catalonia*. Martin Secker & Warburg. *Nineteen Eighty-Four*. Martin Secker & Warburg. Londres, 1949. (Versió catalana: *Mil nou-cents vuitanta-quatre*. Llibres a Mà. Barcelona, 1984).

Lev TROTSKY. *La Revolució permanente*. Ed. Fontana. Barcelona.